

Kontrapost / Contrapposto

dr hab. Igor Mikoda

WYDZIAŁ RZEŹBY, UNIWERSYTET ARTYSTYCZNY im. MAGDALENY
ABAKANOWICZ w Poznaniu

w sztukach plastycznych sposób ustawienia postaci tak, iż cały ciężar jej ciała opiera się na jednej nodze, podczas gdy druga jest odciążona i lekko wspiera się na ziemi. Ten układ nóg równoważony jest przez wygięcie tułowia i rąk - barki są pochylone przeciwnie w stosunku do bioder, co w

połączeniu z pochyleniem głowy sprawia, że kręgosłup postaci tworzy kształt litery "S". Jedna z rąk zwykle jest spuszczone, a druga coś dzierży.

Kontrapost znany był już w starożytnym Egipcie i Grecji. Wypierał z czasem frontalne przedstawienie postaci, opartej w równym stopniu na dwóch nogach, stosowane w archaicznej fazie rozwoju rzeźby greckiej. Powszechnie przyjął się w rzeźbie greckiej okresu klasycznego (za wzorcowy przykład zastosowania koncepcji uważany jest Doryforos dłuta Polikleta z Argos).

(źródło: WIKIPEDIA, 28.02.2023,

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Kontrapost>)

WSTĘP

Podane tu uwagi mają ułatwić komunikację ucznia i nauczyciela podczas pracy nad studium aktu. Nie porusza się w tej broszurze kwestii artystycznych, choć świadome konstruowanie aktu jest w moim przekonaniu ważnym etapem drogi prowadzącej do osiągnięcia indywidualnych zamierzeń artystycznych. W naszej pracowni pierwszym ćwiczeniem jest studium aktu %pozie nazywanej kontrapostem, którą wykorzystywano już w czasach starożytnej Grecji. Przy tym ustawieniu postaci ciężar ciała opiera się na jednej nodze, druga zaś lekko wspiera się na ziemi to noga dostawna. Wygięcie tułowia równoważy taki układ nóg. Linia barków nie jest wówczas równoległa do linii wyznaczonej przez biodra, co wymusza wygięcie kręgosłupa.

Przy ustawieniu postaci w kontrapoście powstaje przypuszczalnie największa różnorodność sylwet rzeźby, gdy ogląda się ją z różnych punktów. Kontrapost jednak to przede wszystkim doskonała pozycja stojąca, w której wszystkie punkty istotne dla dynamiki aktu leżą na liniach pionowych. Linia wyznaczona przez piętę, pośladek i kręgi szyjne na ogół biegnie prostopadle do podstawy.

Środek ciężkości rzeźby leży dokładnie nad piętą nogi dostawnej. Każde przeniesienie tego punktu nad nogę dostawną wywołuje sugestię ruchu. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy środek ciężkości znajduje się dokładnie pomiędzy rozstawionymi nogami. Środek ciężkości wypada mniej więcej w połowie długości kręgosłupa. Gdy z tego punktu spuścimy pion murarski, musi na podłożu wyznaczyć punkt leżący w obrębie figury wyznaczonej przez stopy postaci. Tylko w takiej sytuacji postać może stać. Należy o tym pamiętać przy każdym tworzeniu aktu w pozycji stojącej.

Kilkunastoletnie doświadczenie pracy ze studentami wykazuje, że pewne często używane podczas rozmów i korekt terminy nie są czytelne dla wszystkich studentów I roku. Podane dalej definicje mają ułatwić komunikację.

Praca nad obiektem o charakterze studyjnym, tworzonym na podstawie tematów i motywów rzeczywistych, czyli między innymi nad aktem, ma podstawowe znaczenie w procesie dydaktycznym na Wydziale Rzeźby UAP. Nawet gdy czyjeś późniejsze poszukiwania artystyczne będą odmienne, to stałe pozostają wartości czysto plastyczne, jak: świadome konstruowanie dzieła, różnorodność sylwet przy patrzeniu na rzeźbę z różnych punktów otaczającego ją okręgu, świadomość proporcji. Możliwość kontrolowania własnych poczynań podczas pracy nad takim studium zapewnia nieocenione efekty dydaktyczne.

PRZYKŁADOWE RZEźBY W POZIE KONTRAPOSTU

DEFINICJE POJĘĆ TECHNICZNYCH I POTOCZNYCH

Poniższe definicje nie mają charakteru naukowego, są próbą sprecyzowania potocznych określeń rzeźbiarskich. Mają na celu ułatwienie komunikacji oraz rozumienia pojęć związanych z pracą nad rzeźbą.

bryła - obiekt przestrzenny / trójwymiarowy

faktura - sposób kształtowania powierzchni rzeźby wynikający z procesu nakładania materiału rzeźbiarskiego - pracy nad formą; struktury wykorzystanego materiału lub z założeń ideowych realizacji

forma - właściwości rzeźby związane z kształtem przykład : kompozycja, układ, ruch, dynamika

kawalet - stół roboczy z obrotowym blatem/podstawą, występujący (standardowo) w trzech wymiarach:

- niski duży (ok. 40cm wysokości) — do prac nad rzeźbami przekraczającymi 150cm
- średni duży (ok. 50-60cm wysokości) — do prac o wysokości do 150cm
- wysoki wąski (ok. 150cm wysokości) — do studium portretowego, szkiców, małych form

kierunek - kąt nachylenia elementu lub całej rzeźby względem podstawy

konstrukcja - układ stalowych prętów i elementów drewnianych mający utrzymywać glinę podczas pracy; w przypadku aktu odpowiada układowi kostnemu

kompozycja - zależności między bryłami tworzącymi rzeźbę oraz między nimi i rzeźbą z otoczeniem (przykładem może być kontrapost)

krzyżyk - drewniany element konstrukcyjny podtrzymujący glinę na konstrukcji

masa - miara ilości materiału używanego w rzeźbie

model - osoba pozująca do aktu lub szkic przestrzenny wykonany w skali

narzędzia - nóż metalowy, packa, drewniany klepak, obcęgi, młotek, kombinerki

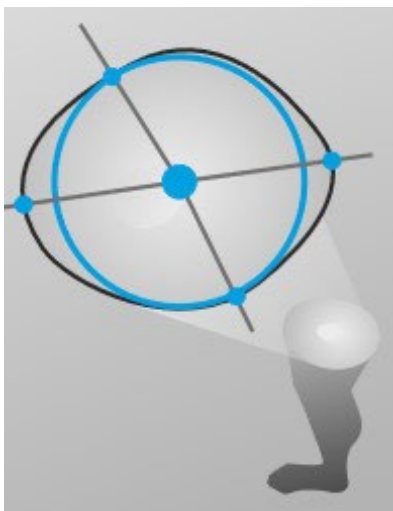
oś symetrii - prostopadła do podstawy linia przechodząca przez środek ciężkości aktu wypadająca najczęściej w połowie kręgosłupa

profil, sylweta - obrys aktu; w przypadku formy przestrzennej powstaje nieskończenie wiele sylwet

proporcje - wzajemny stosunek długości i szerokości elementów lub ich części względem siebie

punkty napięcia - punkty skrajne dla okręgu wpisanego w figurę nieforemną (ilustracja); punkty te tworzą tak zwaną linię napięcia

szubienica - stalowy element konstrukcyjny odpowiadający za podtrzymanie konstrukcji właściwej rzeźby; znajduje się poza główną bryłą rzeźby

ETAP 1 - SZKICE RYSUNKOWE

Pierwszym etapem pracy nad studium z natury, zawsze, jest szkic rysunkowy, którego zadaniem jest określenie kierunków głównych elementów konstrukcji. W przypadku rzeźby nie koncentrujemy się więc na światłocieniu czy kompozycji, interesuje nas nachylenie nogi w stosunku do podstawy czy linia kręgosłupa.

Do każdej realizacji powinny być przygotowane cztery szkice rzeźby wpisanej w prostopadłościan o podstawie kwadratu. Szkice wykonuje się z punktów leżących na liniach prostopadłych do bocznych ścian tego prostopadłościanu.

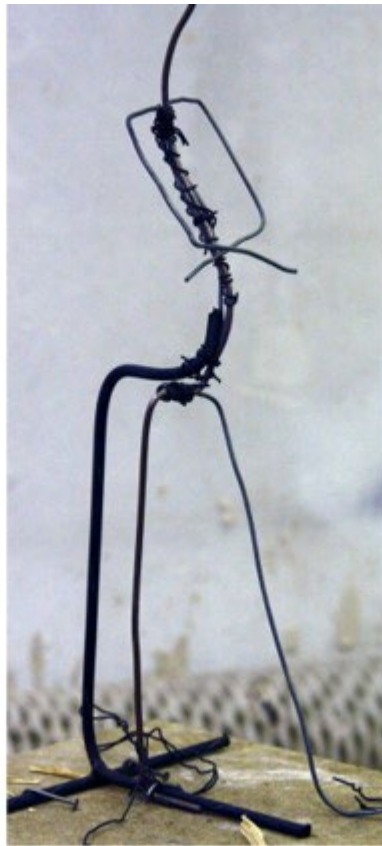
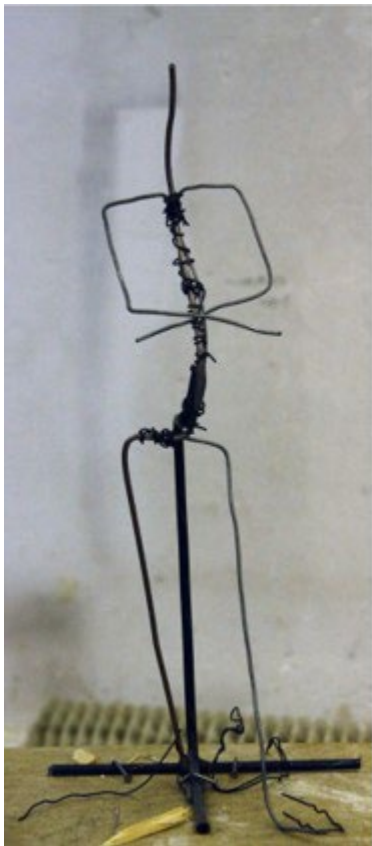
ETAP 2 - USTAWIENIE KAWALETÓW

Stawiamy kawalet tak, aby jego wszystkie boki były równoległe do boków kawaletu, na którym stoi model. Położenie stóp modela zaznacza się na podstawie kawaletu, na którym pozuje, w celu uniknięcia zmiany pozycji. Czerwona linia wyznacza obszar, w którym porusza się modelujący; w trakcie pracy nie ma powodów, aby przekraczać wskazaną przestrzeń. Ustawiony w ten sposób modelujący zawsze ma przed sobą swoją rzeźbę i modela. Niedopuszczalna jest sytuacja, w której rzeźbiarz stoi tyłem lub bokiem do modela. Zmianie położenia kawaletu modela (przez obrót) powinna natychmiast towarzyszyć zmiana ustawienia kawaletu modelującego.

ETAP 3 - KONSTRUKCJA W SKALI 1:10

Konstrukcja w skali (1:10), służy zobrazowaniu istotnych kierunków i punktów konstrukcji właściwej (wykonywanej później w skali 1:1). Model przygotowywany jest z miękkiego drutu, który łatwo poddaje się modyfikacjom.

ETAP 4 - KONSTRUKCJA WŁAŚCIWA

Konstrukcję właściwą wykonujemy z materiałów, które wytrzymają ciężar użytego materiału (np. gliny). Osadzamy ją na szubienicy. Stosuje się też konstrukcje samonośne (bez szubienicy) przytwierdzone bezpośrednio do podstawy. Poprawnie wykonana konstrukcja należy do najważniejszych etapów realizacji aktu, w związku z tym przykładamy do tego szczególną uwagę. Należy podejmować przemyślane decyzje, unikając pośpiechu i niedbalstwa. W przypadku aktu konstrukcja w przybliżeniu odpowiada układowi kostnemu człowieka.

Główne kierunki i punkty w konstrukcji określają przyszłą realizację. W przypadku kontrapostu istotne są punkt styku kości piętowej z podłożem, ostatni kręg szyjny, odcinek krzyżowy kręgosłupa oraz skrajne punkty brzucha i pośladków. Ważne są ponadto kierunki nogi dostawnej we wszystkich trzech wymiarach (odwzorowane w rzutach na wszystkie cztery płaszczyzny ścian bocznych prostopadłościanu). Do stalowej konstrukcji mocujemy drewniane elementy, które mają ją wzmocnić i utrzymać glinę.

Pierwszym etapem modelowania jest zwarte oblepianie konstrukcji gliny. Następnie odnajdujemy istotne punkty dla pozy przybranej przez modelowaną postać. Formujemy masy, określamy kierunki, konstruujemy detal, ustalamy proporcje, rzeźbimy. Zwracamy szczególną uwagę na czystość budowanej formy; na tym etapie staramy się nie używać mocnej faktury, by jak najdłużej zachować kontrolę nad proporcjami, kierunkami i masami.

Na kolejnych etapach istotne jest świadome określenie punktów napięcia formy, kontrolowanie kierunków i faktury.

Przy określaniu kierunków poszczególnych elementów aktu (np. ustawienie nogi, kierunek ręki) pomocne może się okazać użycie czterech pionów murarskich. Podpinamy wtedy przy suficie linki z obciążnikami tak, aby wyznaczały prostopadłościan, którego podstawą jest płaszczyzna kawaletu modela

ETAP 5 – MODELOWANIE

